

NEM SIRATNI KELL A SZÓRVÁNYT

■ Fogarasföld, Királyföld és Székelyföld határán Kóhalom eredetileg nem volt magyar város. Ma már az. Ellentétben számos erdélyi településsel, amelyre keserűen mondják rá lakói: még magyar.

Amikor másfél évtizeddel ezelőtt újságírók egy csoportja elkészítette a város és a vidék szociografikus feltérképezését, nagy volt a kísértés, hogy a kötetnek ezt a címet adjuk: *Vár állott, most kóhalom*. Olyan mértékű volt a beolvadás, az identitásvesztés, -tévesztés a magyar lakosság körében. A lelkészek tapasztalata szerint három házasságkötésből ma is csak egy színmagyar. A másik kettő vegyes. S a vegyes házasság szinte kivétel nélkül azt jelenti, hogy a családban születő gyerekek román lesz az anyanyelve; akkor is, ha az édesanyjuk magyar. Végül is úgy döntöttünk: legyen a cím inkább a *Kóborlás és helytállás*. Helyesen döntöttünk. A kóborlás, elvándorlás ellenére a helytállás példája a Brassó megyei kisváros, ahol a *magyar igen* mikéntjét és honyaját a magyarigeni legendás lelkész, id. Szegedi László fia mutatta meg. Nemcsak a kóhalmiaknak.

A vár – amelynek helyén az Árpád-korban erődítmény állt – sem vált halom kővé/kóhalommá, noha ennek legalább akkora esélye volt, mint annak, hogy az ezredfordulóra eltűnik a magyarság. Akár a II. Géza által telepített szászok, akik a vár alatti települést a 12. században megalapították, majd a tatárjárás után újjáépítették. Neve Kóhalomként első ízben egy 1324-ből fennmaradt oklevélben fordul elő. Várát a 16. század végén az erdélyi fejedelmek a város tulajdonába adták, amely időközben önálló szász szék központja lett. A 19. század elején 2941 lakosából 1230 szász volt, 975 román, 425 magyar. Mára a szászok gyakorlatilag elfogytak. Sokakat kiárusított a Ceaușescu-rendszer. Akit a német államnak nem volt ideje megvásárolni, a diktatúra bukása után kivándorolt. Javakorban vannak az akkori fiatal magyarok vagy románok, akik szász barátaikat a várostól tíz kilométerre levő állomásra kikísérték. A legutolsó hivatalos (2011-es) népszámlálási adatok szerint Kóhalom 5759 lakosából 4063 román, 1245 magyar, 338 roma volt.

A kilencvenes évek elején, amikor megismertem ifj. Szegedi László református lelkészt, ugyanabban a kapualjban találkoztunk, ahol most is. A kőkerítés és a kidőlt kapu mögött a gaz, dudva benőtte a földhá-

nyásokat, omladozó falakra láthattunk rá a kapu résein. „Itt lesz a református templom!” – mondta az Uzdiszentpéterről Kóhalomba érkező tiszteletes. Három templom épült akkor a városban: az unitárius, a katolikus és a református. Aki templomot emel, nem a múlt emlékére teszi azt, nem is a mának épít, hanem a jövő alapjait rakja le – mondta Szegedi László.

Ma, amikor belépünk az új kapun, láthatjuk, hogy a fundamentumot a kóhalmiak lerakták. A tágas udvar egyik oldalán a templom, a másik oldalon a szórványkollégium épülete áll.

Miként emlékezik Szegedi László a kilencvenes évek állapotaira? A kérdésre így válaszol: „1989-ben a kóhalmi magyarság számbeli arányának a csúcán volt, de ez nem jelentette azt, hogy a közösségi összetartó erő is egyenes arányban növekedett volna. Sőt, az etnikailag vegyes házasságok folytán az identitásvesztés, a beolvadás fokozódott. A lakosság növekedéséhez a második világháború utáni helyzet, a környező falvakban történt kollektivizálás és a városban zajló erőszakos iparosítás járult hozzá. Nagy számú fiatal települt be. Így érte el 1975 és 1989 között a maximális létszámot. Ám ekkor nincsenek konszolidált intézményei. Az 1975-ben alakult unitárius egyház-közösség is csak 1990-ben kezdi el építeni templomát. (Egy olasz diplomatától vásárolta meg az ingatlant.) Német és osztrák segítséggel húzzák fel ugyanebben az időben Kóhalom-állomás katolikus templomát. Hogy 1990 és 1993 között a város szívében megépüljön a református templom is. Hogy negyven évnyi mostoha sors után a közösség önmagára találjon. 1990-ben indítottuk el a város magyar iskolahálózatának a továbbfejlesztését. A magyar nyelvű elemi oktatás a hetvenes évek közepén indul be, a nyolcvanas évek elején kialakult az V–VIII. osztályos magyar oktatás is. Anélkül azonban, hogy létezett volna a városban magyar óvoda... Ennek létrehozásával kezdtük 1990 őszén. A mi segítségünkkel, toborzásunk eredményeként jött létre a szakközépiskolai képzés is. 1990 januárjában ugyanis – egy általam és az akkori plébános, Sánta Antal által készített felmérés nyomán – kiderült, hogy a felső tagozaton és főként a középiskolai osztályokban 171 magyar diák tanul kizárólag románul. Így jött létre a magyar szakközépiskolai osztály, amelyben egyik

évfolyamon elektrotechnikát, másik évben mechanikát tanulhatnak gyermekeink – magyarul. Így biztosítottuk az anyanyelvi oktatás lehetőségét óvodától az érettségig.”

A szocialista nagyipari vállalatok csődje, a szegénység és a demográfiai apadás miatt a város magyar gyerekeinek a száma évről évre csökkent. A politikum is rájátszott arra, hogy 1994-ben Kőhalomban megszűnjön a magyar középiskolai osztály. Szegedi László elgondolkodott azon, hogy a közelebbi és távolabbi falvakból – főleg a Homoród mentéről – nagyon sok gyermek kimarad az iskolából. Anyagi okok, családi rendezetlenségek, félárvaság és árvaság miatt. Megkeresték ezeket a gyerekeket, és Kőhalomba hívták tanulni őket. „Így indultunk el 1995-ben, László napján, június 27-én, és nyolc iratgyűjtővel tértem vissza. Két fiú és hat lány. Nagy meglepetést okozott a városnak, főleg az iskola vezetőségének és a politikumnak, mert egy halálra ítélt magyar oktatási intézményt, amelyről elkönnyvelték, hogy ezennel vége, mi újraélesztettünk azzal, hogy idehoztuk a gyerekeket.” A Szegedi házaspár megszította a saját lakását velük, átadta a parókia egy részét a bentlakóknak.

„Akkor még én sem tudtam, mekkora felelősséget vállalok, hogy azok a gyermekek nemcsak itt laknak, hanem azoknak étkezniük kell. A szülők ugyanis nem tudták volna kifizetni ezeket a költségeket. Magunkra vállaltuk hát az óriási anyagi és erkölcsi felelősséget is. Építkezni, pályázni, koldulni kellett. Dolgozni, mert sosem tudhattuk azt, hogy hányan fognak jelentkezni. Senkit sem utasíthattunk vissza, aki magyarul akart tanulni” – folytatta Szegedi László.

1995-ben aztán megnyílt a bentlakás is, mely az eltelt 18 év alatt 750 diáknak nyújtott ideiglenes otthont. „Itt talált egymásra a templom és az iskola. Ez a követendő példa, az egyháznak jobban oda kell figyelnie az oktatásra” – hangsúlyozza a tiszteletes. Elmondása szerint a kőhalmi kollégiumba székelyföldi településekről is jönnek diákok, s a végzeteknek több mint 85 százaléka idehaza keresi a boldogulást. „Ez azért van így, mert a gyerekek ezt látták-hallották tőlünk, ezt a szellemiséget sugalltuk nekik minden gesztusunkkal. A lányoknak azt mondom, hogy a legszebb karrier az anyaság. Ez nem azt jelenti, hogy a szakmai előmenetelről teljesen le kell mondani, de lehet a kettőt párhuzamosan végezni. A szórvány jövője demográfiai kérdés. Ha lesz szaporulat, akkor megmarad, ha pedig nem, akkor a világ pénzével sem lehet megmenteni.”

Ma Kőhalomban az idősök aránya 40 százalék, ami szokatlanul jó arány, hiszen a környék településein a szépkorúak jelentik a lakosság akár 70–80 százalékát is.

A konzolidálódó iskolahálózat meghatározta a vidék életét, növelte a magyarok presztízsét a város román vezetői – és nem utolsósorban, és nem is mellékesen – a román munkaadók körében. A legnagyobb munkaadó a bútorgyár, amelyet Toró Ida, a helyi RMDSZ-elnök vezet. Számos magyar alkalmazottat foglalkoztat. De a kisebb vállalkozásokban, az üzletekben is szívesen foglalkoztatnak magyarokat. A román munkaadók szerint a magyarok fegyelmezettebbek, becsületesebbek, többet dolgoznak, minőségibb munkát végeznek, akár kevesebb bérért is. A református egyházközség által működtetett – a magyar osztályok fennmaradását biztosító – szórványbentlakás is jó pár magyar értelmiséginek jelent munkahelyet.

Évente pár magyar család költözik Kőhalomba; annyi, ahány elvándorol. Így az utóbbi negyedszázadban a református gyülekezet lélekszáma nem apadt. „226 lélekkel vettem át a kőhalmi gyülekezetet, ma 219-en vannak. Ez, ami sajnos, nem jellemző más egyházi közösségekre, mindenhol agasztoán apad a lélekszám...” – mondja Szegedi László, aki jól ismeri az erdélyi állapotokat, hiszen a Református Egyházkerület generális direktora, missziói előadója. Aki meggyőződéssel állítja: nem siratni, temetni kell a szórványt, hanem tenni érte; a helyzet ugyanis távolról sem reménytelen. Realista lévén elismeri, hogy rengeteg még a tennivaló, hiszen a kőhalmi magyar fiataloknak egyharmada napjainkban is román iskolába jár. A jövőt illetően nem megnyugtatóak a demográfiai adatok sem: 1992-ben még 1428 magyar élt a településen, 2011-ben azonban már csak 977. De a gazdasági tendenciák ismét a javunkra változtak. A gazdasági világválság óta a Nyugat sem nyújt már létbiztonságot. Kevesen ugyan, de már vannak, akik hazaköltöznek Kőhalomba. A vállalkozók által szívesen látott magyar munkások pedig itthon is megtalálják számításait. Aminthogy a magyar értelmiségieket is megbecsüli a közösség. Egyre inkább tudatosodik: elsősorban az ő munkájuknak köszönhető, hogy ma erősödőben Kőhalom jó híre. A település nevének hallatán ma már nem az jut eszünkbe, hogy itt is él még néhány magyar. Hanem az, hogy az itteni magyar közösség másoknak is példát nyújt.

Ambrus Attila